

EN POLITISK HANDLING I HISTORISK PERSPEKTIV

John Sand "Elverumsfullmakten" Hva var nå det?

Etter flere års nitid granskning av kildene, dagbøker, verker, uttalelser m.m har John Sand skrevet en fremstilling som er et doktorarbeide verdig. Han trekker frem Elverumsfullmaktens historie, utvikling og betydning. Tror ikke noen sten er usnudd i letingen etter sannheten. Ærligheten og grundigheten i arbeidet kan ikke fullroses!

Norske faghistorikere med professor Magne Skodvin i spissen har omtalt "Elverumsfullmakten" som en realitet, men ingen har tidligere gitt en samlet fremstilling med dokumentasjon av det som faktisk foregikk under Elverumsmøtet. Forfatteren Kjell Fjørtoft har i 1989 kalt den et falsum.

I etterordet til John Midgaards bok "9 april" innrømmer professor Olav Riste: - "dei rettslærde no å vera samnde i at Elverumsfullmakta ikkje ligg føre i samlande vedtaks form"

Det ble holdt tre stortingsmøter 9 april 1940, det første på Hamar kl 1215, det andre også på Hamar, kl 1800. Etter formiddagsmøtet behandlet statsråd hos Kongen Nygaardsvoldregjeringens avskjedssøknad. Man fant det umulig og uklokt å skifte regjering i en slik stund. Det er tydelig at de fleste var for å forhandle med tyskerne, selv mange av våre antimilitarister var blitt nyfrelste forsvarsvenner.

Det tredje stortingsmøtet ble holdt på Elverum kl 2140. Hambro fremsatte 3 forslag. Et forhandlingsutvalg på 3 medlemmer ble oppnevnt. Hambro sluttet forslaget med: - "og betrakter forslaget som bifalt". Forslag nr 2 gikk ut på at det ble opprettet 3 stillinger som konsultative statsråder. Hambro sluttet forslaget med ordene: -"og betrakter det som enstemmig bifalt".

Det tredje forslag ("Elverumsfullmakten") gikk ut på at stortinget skulle gi regjeringen fullmakt til å ivareta henvendelser og beføyelser i den tid stortinget ikke var sammenkalt.

FØRRE spurte hvilken hjemmel man har i grunnloven for dette. Det kom innlegg fra Stray og Getz. Det ble ikke foretatt avstemning, og Hambro sluttet ikke med at forslaget ble ansett som bifalt, slik de to første forslagene ble avrundet. Hambro har siden forklart at når det ikke ble stemt over forslaget, skyldtes det at han mente Førre ville reise motstand mot forslaget. Det gjaldt å bevare en enstemmig fasade.

Det er ikke votert over forslaget, og det er helt klart at noen "Elverumsfullmakt" ikke er vedtatt! Neri Valen sier at når man er uenige om hva stortingsmøtet vedtok, skyldes det den norske propagandaen i krigens år. "Fullmakten" var ikke i konstitusjonelle former

Da regjeringen ble presset med til England, var det ikke plass til general Fleischers adjutant, men Koht tok med Gerd Egede Nissen, for hun skulle til England og gifte seg med Nordahl Grieg. En vinglete regjering ble reddet unna til England uten å ha gjort seg opp noen mening om hva den skulle gjøre der.

På Elverum ble valgt 8 representanter som regjeringen kunne rådføre seg med.

Disse ble imidlertid ikke brukt.

Hva ble "Elverumsfullmaktens" skjebne? Den ble ikke nevnt i regjeringens proklamasjoner, men den dukket opp igjen i forbindelse med riksrådforhandlingene med tyskerne i juni. Det nummer av Norsk Lovtidend som regjeringen utga i Tromsø før den reiste inneholdt ikke noe om "Elverumsfullmakten" Ordlyden var heller ikke kjent for Londonregjeringen da den utga Norsk Lovtidende 15.8.40. Men "Elverumsfullmakten" ble brukt da lover skulle forandres, såkalte provisoriske anordninger. Iflg, Grunnlovens paragraf 17 "gjelder de provisorisk til næste storting".

Formelt er det klart at regjeringen ikke hadde fullmakt - selv med "Elverumsfullmakten" i ryggen - til å forandre gjeldende lovgivning eller gi nye lover uten i de tilfeller da krigsbestemte nasjonale interesser gjorde det påkrevd, skriver professor Wilhelm Keilhau.

Det er også klart , iflg Haagreglementet av 1907 , at på okkupert område er den legale makt gått over til okkupanten. Landets lovlige regjering er avskåret fra å gi direktiver for innbyggerne i landet.

I Joakim Ihlen og Bertil Kugelbergs bok "Frendefolk" heter det

."Historien

har knappast något motexempel til det norska på allmän upplösning, desorganisaton, mangel på ledning och fatning och uppgivelsesvilja ."

Forfatteren har i et appendiks behandlet konstitusjonell nødrett---her skriver han bl.a. at i 1945 og utover ble hevn - og henrettelsesentusiasme vurdert som et dominerende trekk i folks rettsbevissthet. Nygaardsvold var blitt skjøvet tilside. Det var Gerhardsen som måtte avslå benådningssøknader og gi eksekusjonspelotongen klar bane. Han sier at han ikke kunne anbefale benådning i henrettelsessaker - fordi det da ville reise seg en storm i folket. Det tok to og et halvt år før den siste dødsdømte ble skutt.

Forfatteren har i appendiks nr 2 behandlet forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft.

En feltgeistlig fikk 7 års tvangarbeide for prestatetjeneste på Østfronten. Han hadde ikke gjort væpnet tjeneste, men forrettet ved begravelser m.v.

Det overveiende antall straffedømt ble dømt etter Londonregjeringens provisoriske anordninger, og slike provisorica var det etter grunnloven ikke anledning til å gi. Det kan ikke gis lover, eller provisoriske anordninger, med tilbakevirkende kraft.

John Sand har gitt en fremragende objektiv fremstilling som anbefales alle historieinteresserte på det aller beste. Da kan enhver gjøre seg opp en mening.

Hamar, 10 november 1998

Anton Olstad, cand philol
oberstløytnant